

Список використаних джерел

1. Варакута О.М., Тимків І.В. Використання світових освітніх трендів в навчально-виховному процесі з географії у вищій школі: навчально-методичний посібник. Тернопіль: ТНПУ, 2019. 60 с.
2. Величко Л. П. Компетентність чи грамотність у галузі природничих наук? Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи: збірник тез IV Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи», Київ, 21 березня 2024 р. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2024. С.13-16.
3. Використання дослідницької діяльності в процесі навчання на уроках географії: результати досліджень. К.: ДНУ «Інститут освітньої аналітики». 2023. URL: <https://iea.gov.ua/diyalnist/naukovo-analitichna-diyalnist/analitika/>
4. Воловик Л. М. Формування ключових освітніх компетентностей учнів – роль географії. Інноваційна педагогіка, 2025. 176 с.
5. Качайло М. М., Лета В. В., Карабінюк М. М., Мельничук В. П. Дослідження на уроках географії як засіб активізації пізнавальної діяльності учнів. Інноваційна педагогіка. 2022. Вип.4. Т.2. С. 23-26.

ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ ЕКОЛОГІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

Мариняк Я.О.

*Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка*

marynyak_y@ukr.net

Стецько Н.П.

*Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка*

stetsko@gmail.com

Екологічна освіта і виховання в контексті збалансованого розвитку — це неперервний процес формування екологічної культури, що спрямований на гармонізацію взаємовідносин людини з довкіллям. Вони передбачають виховання відповідальності за природу, розвиток екологічного мислення та формування свідомої поведінки для забезпечення потреб теперішніх і майбутніх поколінь.

Розвиток та подальше існування суспільства багато в чому залежить від рівня виховання та освіченості громадян держави, від знання правових, моральних, культурних та етнічних норм. Усе це сприяє регулюванню відношення людей до природи та суспільства, вмінню застосовувати отримані знання та духовні цінності в повсякденному житті та професійній діяльності,

здатності розуміти сутність перетворень, які відбуваються в сучасному світі, відповідно до їх цілей та ідеалів. Рівень освіти населення та забезпечення можливостей його отримання є показниками розвитку суспільства. Тільки завдяки освіті можливим стає накопичення, наслідування та збереження наукових знань, культурних та духовних цінностей, моральних норм. Характер освіти та виховання в суспільстві визначається потребами та розвитком суспільного життя.

Підвалинами екологічної освіти та виховання є:

- неперервність, що передбачає екологічне виховання від дошкільного віку (родинне виховання) до вищої школи та професійної діяльності;
- формування екологічної культури, екологічної свідомості, любові до природи, відповідальності та здатності діяти задля збереження довкілля;
- ціннісний підхід проходить через розуміння цінності природи, екологічна етика, формування екологічно свідомої особистості;
- інтеграція в освітній процес. Проблеми екологічної освіти мають вирішуватися відповідно до європейських стандартів сталого розвитку, що вимагає вивчення екології у школах;
- зв'язок із соціальними проблемами через розгляд екологічних проблем як важливих соціальних, вирішення яких не обмежується технологічними заходами.

Основними напрямки розвитку освітньої діяльності екологічного спрямування в територіальних громадах є:

- екологічна освіта пропонує нагромадження знань про довкілля, внутрішні відносини в ньому, антропогенний вплив та принципи гармонійного розвитку людини і природи;
- екологічне виховання передбачає нагромадження та систематизація екологічних знань, виховання любові до природи, формування вмінь та навичок діяльності в природі.

У контекст сталого (збалансованого) розвитку у територіальних громадах екологічна освіта та виховання спрямована на формування свідомої особистості, яка розуміє важливість збереження природи, що є актуальним у сучасному світі. Збалансований розвиток передбачає перехід до нових моделей поведінки, де екологічна освіта відіграє вирішальну роль. Екологічна освіта як основа сталого розвитку є основою для формування екологічної культури та відповідальності.

Отже, екологічна освіта і виховання є підвалинами для формування екологічно свідомого суспільства, здатного до збалансованого розвитку.

Освітня діяльність екологічного спрямування територіальних громад в економічному і соціальному відношенні пов'язане із рекреаційним природокористуванням. Рекреаційне природокористування передбачає взаємозв'язок суспільства, населення із природними рекреаційними ресурсами. За принципами сталого розвитку важливо встановити баланс оптимального споживання природного ресурсу для задоволення потреб населення і сприяти екологічній сталості у екосистемах, ландшафтах, довкілля.

Особливу функцію у громадах виконують території та об'єкти ПЗФ, які виступають ядрами сталого розвитку у громадах, функціонально можуть розширювати свою дію на прилеглі території і сприяти відновленню природних екосистем.

Розглянемо задекларовані постулати на прикладі Заліщицької міської територіальної громади, яка розміщена в межах п'яти природно-заповідних об'єктів Загальнодержавного значення (див. табл.1).

Таблиця 1

Перелік об'єктів ПЗФ загальнодержавного значення Заліщицької міської територіальної громади Чортківського району [3]

Категорія та назва об'єкту ПЗФ, до складу території якого входять інші об'єкти ПЗФ	Об'єкти ПЗФ, території яких входять до складу територій ПЗФ інших категорій	
	Категорія, значення, назва, тип	Площа, га
1. Національний природний парк «Дністровський каньйон»	1. Заказник загальнодержавного значення «Касперівський», ландшафтний	540,1
	2. Заказник загальнодержавного значення «Обіжівський», ботанічний	162,0
	3. Заказник загальнодержавного значення «Жижевський», ботанічний	155,0
	4. Заказник загальнодержавного значення «Криве», ботанічний	56,0
Разом в межах НПП		913,1

Упродовж 2024 року за даними Тернопільської обласної військової адміністрації Управління екології та природних ресурсів, у Регіональній доповіді про стан навколишнього природного середовища в Тернопільській області у 2024 році, подано інформацію «про роботу відділу екологічної освіти національного природного парку «Дністровський каньйон», а саме впродовж 2024 року була спрямована на вдосконалення методики проведення заходів на екологічну тематику та акцій серед різних вікових категорій населення [3, с. 274]. Вирішення цих проблем дасть змогу ефективно використовувати потенціал Національного парку «Дністровський каньйон» зміцнити розвиток територіальної громади.

У громаді місцеві навчальні заклади освіти повинні проводити освітню роботу серед дітей, школярів, місцевого населення, вносити новизну у вже дослідженні і описанні природні ландшафти, сприяти вивченню території громади з позиції власника і охоронця. Результати дослідницької роботи про цікаві рекреаційні та природоохоронні об'єкти громади повинна бути відомі у Чортківському районі та на рівні області.

У 2015 році Організація Об'єднаних Націй прийняла Порядок денний на період до 2030 року, в якому визначено 17 цілей сталого розвитку, які є визначальними напрямками зростання також у глобальному та місцевому туризмі. Основою концепції сталого туризму є досягнення гармонії між потребами туристів, довкіллям та місцевими громадами.

Вибрані тенденції в європейському туризмі*

Тенденції	Наслідки
Здоров'я	Зі зростанням обізнаності про здоров'я зростає популярність активних форм відпочинку на лоні природи
Екологічна обізнаність та освіта	Зростання середнього рівня освіти зумовлює попит на спеціалізовані туристичні пропозиції з більшою освітньою та пізнавальною цінністю, пов'язані з мистецтвом, культурою, історією та природою
Сталий розвиток	Зростання екологічної свідомості збільшує інтерес до регіонів, в яких важливу роль відіграє охорона природи та підтримка місцевих громад. Втрачають привабливість місця, в які надмірно інвестувала туристична індустрія, особливо регіони, природний ландшафт яких був зруйнований туристичною інфраструктурою. Свідомі, відповідальні туристи шукають місцеві продукти та послуги, хочуть підтримувати місцеві громади

*Складено авторами за [1,2,4].

Перспективи використання природно-рекреаційних ресурсів для туризму. Природний потенціал громади може бути реалізований через:

1. Створення еколого-освітніх стежок. Розробка маркованих маршрутів з інформаційними стендами про флору, фауну та геологічні особливості, орієнтованих на школярів, студентів та екотуристів.

2. Громада стає зацікавленою у підтримці чистоти біорізноманіття та природної краси, оскільки це є основою для екологічного та зеленого туризму. Це може призвести до створення екологічних стежок, розвитку екоосвітніх програм, посилення контролю за дотриманням природоохоронного законодавства.

3. Розвиток екологічної свідомості через залучення туристів до природоохоронних заходів, а також проведення просвітницької роботи серед місцевого населення щодо важливості збереження довкілля.

Список використаної джерел

1. Заставецька Л., Мариняк Я., Стецько Н. Розвиток рекреаційного природокористування в Тернопільському районі // Географічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки. Луцьк : Гельветика, 2025. № 5 (5). С. 123-134. DOI: <https://doi.org/10.32782/geochasvnu.2025.5.12>

2. Стецько Н.П. Еколого-географічні аспекти рекреаційної діяльності в межах Тернопільської області. // Наукові записки Тернопіль: пед. ун-ту. Серія: Географія. №1 2000. С. 103 – 105.

3. Тернопільська обласна військова адміністрація Управління екології та природних ресурсів Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Тернопільській області у 2024 році. Тернопіль. 2025. URL: https://ecology.te.gov.ua/media/uploads/per_доповідь2024оригінал.pdf 274 с.

4. United Nations, 2015: Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development.

ЕКСКУРСІЯ ЯК ФОРМА ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ГЕОЛОГІЇ РІДНОГО КРАЮ

Ненша О.В.

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

NepshaOleksandr@msspu.edu.ua

Сучасна природнича освіта передбачає не лише засвоєння теоретичних знань, а й формування в учнів практичних умінь, екологічної культури та відповідального ставлення до природи. Особливого значення у цьому контексті набувають позаурочні форми навчання, зокрема екскурсії у природу, які забезпечують безпосередній контакт школярів із природним середовищем. Вивчення геологічних особливостей рідного краю в умовах природного середовища є важливим чинником формування цілісного наукового світогляду та екологічної свідомості учнів.

Екологічне виховання є складовою частиною цілісного педагогічного процесу, спрямованого на формування у здобувачів освіти системи знань, ціннісних орієнтацій і поведінкових установок щодо взаємодії з природою. У цьому контексті позаурочна діяльність виступає логічним продовженням навчального процесу, забезпечуючи практичне закріплення теоретичних знань [1,3,4].

Екскурсія як форма організації навчання характеризується високим рівнем наочності, активною пізнавальною діяльністю учнів та безпосереднім спостереженням природних об'єктів. Особливої значущості вона набуває у процесі вивчення геології, оскільки дозволяє досліджувати гірські породи, форми рельєфу, мінерали та геологічні процеси в реальних умовах.

Екскурсія з вивчення геології рідного краю організовується як системна форма позаурочної діяльності та включає підготовчий, польовий і підсумковий етапи. На підготовчому етапі здійснюється інструктаж з техніки безпеки, ознайомлення учнів із метою та завданнями екскурсії, а також підготовка необхідного обладнання, до якого належать геологічний молоток, лупа, компас, GPS-навігатор, рулетка, польовий щоденник та засоби фотофіксації.

Польовий етап передбачає безпосереднє спостереження геологічних об'єктів, їх опис, відбір зразків гірських порід, фіксацію координат та фотографування. Учні виконують практичні завдання, що включають визначення типів порід, аналіз їхніх зовнішніх ознак, встановлення